

Позовна давність повернулася: як і коли списати заборгованість

Олена Сердюк

провідний експерт із податкового обліку
Експертус Головбух, канд. екон. наук, доцент

План виступу

- Коли позовна давність починає перебіг.
- Чи переривають перебіг строку позовної давності акти звірки.
- Як порахувати строк призупинення позовної давності.
- Які первинні документи оформити для списання заборгованості.
- Як списати дебіторську та кредиторську безнадійну заборгованість (бухоблік, податкові різниці та ПДВ).

Коли позовна давність починає перебіг

Перебіг позовної давності починається **від дня, коли особа довідалася або могла довідатися про порушення свого права** або про особу, яка його порушила. Це прямо встановлено в [Цивільному кодексі України, ч. 1 ст. 261](#).

Ця ж стаття встановлює спеціальні правила для окремих видів зобов'язань.

 Наприклад:

- **За зобов'язаннями з визначеним строком виконання** — перебіг позовної давності починається зі спливом строку виконання.
- **За зобов'язаннями, строк виконання яких не визначений або визначений моментом вимоги** — перебіг позовної давності починається від дня, коли у кредитора виникає право пред'явити вимогу про виконання зобов'язання.

Чи переривають перебіг строку позовної давності акти звірки

 Так, підписання акта звірки розрахунків, в якому визнається сума боргу, **перериває перебіг позовної давності**. Однак для цього акт має бути підписаний **уповноваженою особою боржника**.

 Перебіг позовної давності переривається, якщо боржник вчиняє дію, яка свідчить про визнання ним свого боргу. Це прямо передбачено [Цивільним кодексом України, ч. 1 ст. 264](#).

Яким має бути акт звірки

Хоча акт звірки прямо не згадується як дія, що перериває позовну давність, судова практика розглядає його саме як доказ визнання боргу за певних умов:

- **Наявність підпису уповноваженої особи.** Акт має бути підписаний керівником підприємства-боржника або іншою особою, яка має на це повноваження. Підпис бухгалтера без відповідних повноважень може бути не визнаний судом як належне визнання боргу. Якщо повноваження є – тоді суд визнає акт звірки дією, *яка свідчить про визнання боргу, а отже, і про переривання перебігу позовної давності за вимогами, що виникли за таким боргом.*

-
- **Чітке зазначення суми боргу.** В акті має бути зафіксована конкретна сума заборгованості, з якою погоджується боржник.

Якщо ці умови виконані, то з моменту підписання акта звірки перебіг позовної давності починається заново. **Час, що минув** до цього моменту, **до нового строку не зараховується** (Цивільний кодекс України, ч. 3 ст. 264).

- **Первинні документи.** Підписання акта звірки, у якому зазначено розмір заборгованості, уповноваженою особою боржника, та підтвердження наявності такого боргу первинними документами свідчить про визнання боржником такого боргу (*Постанова ВСУ від 09.09.2024 № 910/16004/20*)

Акт
звірки взаєморозрахунків № 25

30.09.2024 р.

м. Чернігів

Акт складений між ТОВ «Едельвейс» і ТОВ «Орхідея» про те, що обороти по взаємних розрахунках з постачання ТМЦ за вересень 2024 р. та залишок заборгованості на 30 вересня 2024 р. становлять:

№	Підтвердний документ		За даними ТОВ «Едельвейс» (кредитор)		За даними ТОВ «Орхідея» (дебітор)		Розбіжност і
	дата	назва і номер документа	Дт	Кт	Дт	Кт	
Сальдо на 01.09.2019 р.			10000,0 0	–	–	10000,0 0	–
1	03.09.24	Платіжне доручення № 186	–	10000,0 0	10000,00	–	–
2	05.09.24	Видаткова накладна № 147	28000,00	–	–	28000,00	–
3	10.09.24	Платіжне доручення № 198	–	20000,0 0	20000,00		–
4	25.09.24	Видаткова накладна № 200	5000,00	–	–	5000,00	–
Обороти за період			33000,00	30000,0 0	30000,00	33000,00	–
Сальдо на 30.09.2024 р.			13000,0 0	–	–	13000,0 0	–

За результатами звірки взаєморозрахунків встановлено, що ТОВ «Орхідея» винне ТОВ «Едельвейс» 13 000,00 грн (Тринадцять тисяч грн 00 коп.).

Розбіжностей не виявлено.

Строк повернення підписаного акта: 04 жовтня 2024 року включно.

Строк погашення заборгованості: 31 жовтня 2024 року включно.

Акт підписали:

від ТОВ «Едельвейс»:
директор Коломієць / В.П. Коломієць
головний бухгалтер Давиденко / І.О. Давиденко

від ТОВ «Орхідея»:
директор Самсоненко / С.М. Самсоненко
головний бухгалтер Гура / Л.В. Гура

Як порахувати строк призупинення позовної давності

- Під час дії карантину строки, визначені в т. ч. у статті 257 ЦК (загальна позовна давність), продовжили на строк дії цього карантину (п. 12 Прикінцевих та перехідних положень ЦК):

 «12. Під час дії карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України з метою запобігання поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19), строки, визначені статтями 257, 258, 362, 559, 681, 728, 786, 1293 цього Кодексу, продовжуються на строк дії такого карантину.»

- «Ковідний» карантин скасували з 1 липня 2023 року на всій території України. А в період воєнного, надзвичайного стану строки, визначені в статтях 257—259 ЦК, продовжили на строк його дії (п. 19 Прикінцевих та перехідних положень ЦК).
- **З 4 вересня 2025 року** позовної давності відновився.

З якої дати позовна давність на стопі

- Існує думка, що строк позовної давності на паузі не з 12.03.2020 (дата початку карантину), а з **02.04.2020** (дата, коли набрав чинності Закон № 540*).
- Обидві точки зору підкріплені аргументами і мають право на існування. **Ми дотримуємося дати 12.03.2020.**

**Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19)» від 30.03.2020 № 540-IX.*

Чому 12.03.2020 ?

Закон № 540 містить два посилання на зворотну дію:

- *«Під час дії карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України...»;*
- строки *«...продовжуються на строк дії такого карантину...».*

Тобто, Закон № 540 таки містить вказівку на те, що зупиняти перебіг позовної давності треба на **весь строк дії карантину**, а не на його частину, яка починається 02.04.2020 (Джерело: <https://gb.expertus.com.ua/consultations/48032>)

Позовна давність повертається: як лічити строки

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ | 24 ЧЕРВНЯ 2025 РОКУ | 5 ХВИЛИН ЧИТАТИ

РОЗ'ЯСНЮЄ ЮРИСТ:

- із якої дати відлік строків позовної давності на паузі;
- як лічити строки позовної давності після їх відновлення;
- яка роль кредиторів і судів у розрахунку строків

Олександр Єфімов
адвокат, аудитор, доктор філософії права, доцент, Київ

Правила обчислення строків позовної давності після поновлення

📌 Ключові правила обчислення:

- якщо строк сплив **до карантину** — він не поновлюється;
- якщо строк почався **до карантину**, але не сплив — обчислюється залишок з 04.09.2025;
- якщо строк почався **під час карантину чи військового стану** — увесь строк відлічується з 04.09.2025.

⚠️ **Важливо:**

- Строк не поновлюється автоматично для тих випадків, де він **вже сплив до 12.03.2020**.
- У договорах сторони можуть встановлювати спеціальні строки, але вони також можуть потрапляти під дію зупинення, якщо є посилання на ЦКУ.
- Зупинення **не анулює** строк, а лише “заморожує” його перебіг.

Приклад 1. Початок позовної давності до карантину

Початок перебігу — **01.01.2020**.

Кінець 1095 днів — мав бути **31.12.2022**

 Але з 12.03.2020 перебіг **зупинили**, і до цього моменту минуло:

01.01.2020 → 12.03.2020 = **72 дні**.

▶ З 12.03.2020 по 03.09.2025 — строк не рахувався.

▶ З 04.09.2025 перебіг продовжено.

1095 – 72 = **1023 дні залишилось**.

 Новий кінець строку:

04.09.2025 + 1023 дні = **23.06.2028**.

Приклад 2. Початок перебігу в період карантину

Початок — **01.07.2021** (строк позовної давності — 1095 днів)

 Перебіг одразу **зупинився**, бо карантин ще тривав.

II До 04.09.2025 нічого не відлічувалося.

▶ З 04.09.2025 починаємо рахувати з нуля.

 Кінець строку: **02.09.2028** (1095 днів від 04.09.2025).

Приклад 3. Строк сплив би до карантину

Початок — **01.01.2016**

Кінець мав бути — **31.12.2018**

 Позовна давність закінчилася **до початку карантину**, тому **призупинення не впливає.**

 Строк не відновлюється автоматично.

Які первинні документи оформити для списання **дебіторської** заборгованості

- Для списання дебіторської заборгованості необхідно оформити пакет документів, що підтверджує її безнадійність та фіксує господарську операцію. Ключовими документами є:
 - **Акт інвентаризації розрахунків**
(<https://gb.expertus.com.ua/forms/242>)
 - **Письмове обґрунтування** (доповідна записка) щодо визнання боргу безнадійним.
 - **Наказ керівника** про списання заборгованості.
 - **Бухгалтерська довідка** для відображення операції в обліку.

Обґрунтування безнадійності боргу

- Необхідно довести, що заборгованість відповідає критеріям безнадійної (наприклад, минув строк позовної давності, боржника ліквідовано тощо).
- **Документ: Письмове обґрунтування** або **доповідна записка** на ім'я керівника, складена відповідальною особою (наприклад, бухгалтером або юристом).
- **Призначення:** У документі аналізується конкретна заборгованість та наводяться підстави для визнання її безнадійною. До нього слід додати копії документів, що підтверджують ці підстави:
 - Договори, акти звірки, листи-претензії, що підтверджують визнання боргу.
 - Витяг з ЄДР про припинення діяльності боржника.
 - Судові рішення про відмову у стягненні боргу тощо.

Приклад бухгалтерської довідки

Товариство з обмеженою відповідальністю «Актив» Код ЄДРПОУ 12345678

БУХГАЛТЕРСЬКА ДОВІДКА № 25

Дата складання: 16 жовтня 2025 р. Місце складання: м. Київ

Тема: Списання безнадійної дебіторської заборгованості.

Зміст та обсяг господарської операції:

На підставі Наказу директора ТОВ «Актив» № 48-Од від 16.10.2025 р. та Акта інвентаризації розрахунків з дебіторами і кредиторами від 15.10.2025 р. списати безнадійну дебіторську заборгованість ТОВ «Перспектива» (код ЄДРПОУ 87654321) у сумі 24 000,00 грн (двадцять чотири тисячі гривень 00 копійок).

Підстава для визнання заборгованості безнадійною:

Заборгованість визнано безнадійною у зв'язку із закінченням строку позовної давності (3 роки) з урахуванням припинення строків з 12.03.2020 та відновлення 04.09.2025 за договором поставки № 112 від _____._____._____ р. Претензійна робота не дала результатів, боржник заборгованість не виконав та не погасив.

Відображення операції в бухгалтерському обліку:

№ з/п	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит	Сума, грн
1	Варіант А (якщо створювався резерв сумнівних боргів):			
1.1	Списано суму безнадійної дебіторської заборгованості за рахунок створеного резерву сумнівних боргів	38	361	24 000
2	Варіант Б (якщо резерв не створювався або його сума недостатня):			
2.1	Списано суму безнадійної дебіторської заборгованості на інші операційні витрати	944	361	24 000
3	Одночасно (незалежно від варіанта списання):			
3.1	Відображено списану заборгованість на позабалансовому рахунку для спостереження за можливістю її стягнення (протягом 3 років)	071	—	24 000

Додатки:

- Копія Акта інвентаризації розрахунків від 15.10.2025 р.
- Копія Наказу директора № 48-Од від 16.10.2025 р.

Склад(ла):

Головний бухгалтер _____ *Машенко О. П.* (підпис) (ПІБ)

Які первинні документи оформити для списання **кредиторської** заборгованості

Для списання кредиторської заборгованості через сплив строку позовної давності необхідно оформити три ключові первинні документи:

- **Акт інвентаризації розрахунків**, який підтверджує наявність та суму заборгованості, що підлягає списанню.
- **Наказ (розпорядження) керівника** про списання заборгованості.
- **Бухгалтерська довідка**, на підставі якої сума заборгованості списується з балансу та відображається в обліку.

Приклад бухгалтерської довідки

Товариство з обмеженою відповідальністю «Прогрес» (код ЄДРПОУ 12345678)

ЗАТВЕРДЖУЮ Директор ТОВ «Прогрес» _____ Іваненко І. І. «17» жовтня 2025 р.

БУХГАЛТЕРСЬКА ДОВІДКА № 45

від «17» жовтня 2025 р.

м. Київ

Тема: Списання кредиторської заборгованості, за якою минув строк позовної давності.

Підстава:

1. Акт інвентаризації розрахунків з дебіторами та кредиторами № 12 від 16.10.2025 р.
2. Наказ керівника ТОВ «Прогрес» № 78-ОД від 17.10.2025 р. «Про списання кредиторської заборгованості».
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 "Зобов'язання", п. 5.

На підставі вищезазначених документів, у зв'язку із закінченням строку позовної давності, підлягає списанню кредиторська заборгованість перед:

№ з/п	Контрагент	Код ЄДРПОУ контрагента	Документ-підстава виникнення	Дата виникнення	Сума, грн
1	ТОВ «Постачальник»	87654321	Договір поставки № 115 від __.__.20__ р., Акт приймання-передачі № 234 від __.__.20__ р.	20.09.2022	15 000,00
Всього до списання:					15 000,00

Відображення в бухгалтерському обліку:

На підставі цієї довідки в бухгалтерському обліку необхідно зробити такий запис:

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит	Сума, грн
Списано суму кредиторської заборгованості перед ТОВ «Постачальник», за якою минув строк позовної давності, та включено до складу інших операційних доходів.	631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»	717 «Дохід від списання кредиторської заборгованості»	15 000,00

Склав(ла):

Головний бухгалтер _____ (Підпис) _____ Петренко Г. П.

Як списати безнадійну **дебіторську** заборгованість

■ 1. Підстави для визнання дебіторської заборгованості безнадійною в бухобліку:

- Сплив строку позовної давності.
- Впевненість у неповерненні боргу боржником (п. 4 НП(С)БО 10). Тобто це інші підстави, що свідчать про безнадійність боргу (банкрутство, ліквідація тощо).

2. 📊 Проводки:

- Д-т 38 — К-т 34/36/37 → списання в межах РСБ.
- Д-т 944 — К-т 34/36/37 → списання понад РСБ або якщо РСБ під цю заборгованість не створювали.

📌 Якщо не коригується фінрезультат — витрати зменшують прибуток у періоді створення РСБ або у періоді списання заборгованості.

Резерв сумнівних боргів (РСБ)

- У разі наявності дебіторської заборгованості, щодо якої **існує невпевненість** її погашення боржником, платник податку на прибуток формує РСБ.
- Формується лише для **грошової поточної дебіторської заборгованості** (НП(С)БО 10).
- **Не формується** для товарної заборгованості (авансові платежі).
- **Мікропідприємства** мають право не формувати РСБ (НП(С)БО 25).

Податкові різниці (пп. 139.2.1 — 139.2.2 ПК)

Збільшення фінрезультату:

- на суму витрат на формування РСБ відповідно до НП(С)БО або МСФЗ (ряд. 2.1.2 Додатку PI);
- на суму витрат від списання дебіторської заборгованості понад суму РСБ (ряд. 2.1.3 Додатку PI).

Зменшення фінрезультату:

- на суму коригування (зменшення) РСБ, на яку збільшився фінансовий результат до оподаткування відповідно до НП(С)БО або МСФЗ (ряд. 2.2.2 Додатку PI);
- на суму списаної дебіторської заборгованості (у тому числі за рахунок створеного РСБ, **що відповідає ознакам, визначеним пп. 14.1.11 ПК** (ряд. 2.2.3 Додатку PI).

Умови пп. 14.1.11 ПК

Пп. 14.1.11 ПК: *безнадійна заборгованість - заборгованість, що відповідає одній з таких ознак:*

- *а) заборгованість за зобов'язаннями, **щодо яких минув строк позовної давності**;*
- *б) прострочена заборгованість померлої фізичної особи, за відсутності у неї спадкового майна, на яке може бути звернено стягнення;*
- *.....*
- *і)*

ПДВ при списанні грошової дебіторки

- Якщо ПДВ нараховано за **правилом першої події**, то списання безнадійної дебіторки = безоплатна передача.
- Операція постачання фактично перетвориться на безоплатну передачу товарів → Для цілей ПДВ це також є постачанням →

Податкові зобов'язання при списанні дебіторки не коригуються:

— *Списання постачальником суми дебіторської заборгованості за поставлений, але не оплачений покупцем товар **не спричиняє податкових наслідків для такого постачальника.** Підстави для коригування податкових зобов'язань відсутні (ІПК ДПС від 03.05.2024 р. N 2542/ІПК/99-00-21-02-02 ІПК)*

Приклад 1

Підприємство списує безнадійну дебіторську заборгованість поставлені товари на суму 6 000 грн з ПДВ, за які не отримало оплати.

№ з/п	Зміст господарської операції	Бухгалтерський облік		Сума, грн
		Д-т	К-т	
1	Відвантажили товари покупцеві	361	702	6000
2	Нарахували ПДВ за першою подією	702	641/пдв	1000
3	Списали безнадійну заборгованість через сплив строку позовної давності за рахунок РСБ	38	361	6000

ПДВ за товарною дебіторкою

Суть ситуації

- Підприємство **оплатило товари/послуги** — сформовано **податковий кредит з ПДВ**.
- Постачальник **не виконав зобов'язання** — виникла **товарна дебіторка**.
- У момент списання такої дебіторки **право на податковий кредит втрачається**.

Податкові наслідки

- Якщо аванс перераховано та податкова накладна виписана **після 01.07.2015**, підприємство має:
 - **Нарахувати «компенсувальні» податкові зобов'язання з ПДВ;**
 - Підстава — **п. 198.5 ПК України** (ІПК ДПС від 17.02.2023 № 358/ІПК/99-00-21-02-02-06).

Приклад 2

Підприємство списує безнадійну дебіторську заборгованість за оплачені, але не отримані товари на суму 12 000 грн з ПДВ.

№ з/п	Зміст господарської операції	Бухгалтерський облік		Сума, грн
		Д-т	К-т	
1	Здійснили попередню оплату за товари	371	311	12 000
2	Відобразили суму податкового кредиту з ПДВ (за наявності податкової накладної)	641/ пдв	644	2000
3	Списали дебіторську заборгованість через сплив строку позовної давності	944	371	10 000
4	Закрили тимчасовий авансовий рахунок, що виник за першою подією	644	371	2000
5	Списали авансовий ПДВ	949	641/ пдв	2000

Як списати безнадійну **кредиторську** заборгованість

1. Визначення безнадійної кредиторської заборгованості

- Прямого визначення у НП(С)БО немає.
- Виходячи з **п. 15 НП(С)БО 15** та **п. 5 НП(С)БО 11**:
 - Заборгованість, яку **не будуть погашати** (через сплив строку позовної давності), визнається **доходом**.
- Це і є **безнадійна кредиторська заборгованість** у бухобліку.

2. Бухгалтерський облік

- Списання відображається як **інші операційні доходи**:
 - **Д-т 62, 63, 68**
 - **К-т 717 «Дохід від списання кредиторської заборгованості».**
- Доходи визнаються у періоді списання зобов'язання.

Податкові різниці

 Податкових різниць **не передбачено** (ІПК ДФС від 30.07.2019 № 3563/6/99-99-15-03-02-15/ІПК).

- Як малодохідники, так і високодохідники орієнтуються на бухоблік.
- Сума списаної заборгованості **збільшує фінансовий результат** у періоді списання. Бо в бухобліку визнаємо дохід.

ПДВ за грошовою кредиторкою

- 💰 Це ситуація, коли:
 - товари/послуги **отримані**,
 - **податковий кредит відображений**,
 - **оплату не здійснено**.
- При списанні кредиторки після спливу строку позовної давності:
 - Нараховуються **ПДВ-зобов'язання за п. 198.5 ПК**;
 - Складається і реєструється **податкова накладна** в ЄРПН.
- Така позиція підтверджена:
 - ДПС (<https://cv.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/713158.html>),
 - **ЗІР** (категорія 101.24 <https://zir.tax.gov.ua/main/bz/view/?src=ques&id=43482>) 🖱️

Питання

Як в податковому обліку з ПДВ покупця відображається операція зі списання кредиторської заборгованості, за якою минув термін позовної давності, за отриманими товарами /послугами, розрахунки за які не проведено з постачальниками – резидентами?

Відповідь

Коротка:

Платнику податку – покупцю необхідно нарахувати податкові зобов'язання з ПДВ з використанням механізму, визначеного п. 198.5 ст. 198 Податкового кодексу України, у податковому періоді, в якому відбувається списання кредиторської заборгованості, та скласти і зареєструвати в Єдиному реєстрі податкових накладних відповідну податкову накладну.

Приклад 3

Підприємство списує безнадійну кредиторську заборгованість за отримані і не оплачені товари на суму 24 000 грн з ПДВ.

№ з/п	Зміст господарської операції	Бухгалтерський облік		Сума, грн
		Д-т	К-т	
1	Отримали товар від постачальника	281	631	20 000
2	Нарахували податковий кредит з ПДВ на підставі зареєстрованої в ЄРПН податкової накладної	641	631	4000
3	Списали кредиторську заборгованість через сплив строку позовної давності	631	717	24 000
4	Нарахували ПДВ за пунктом 198.5 ПК	949	641	4 000

ПДВ за товарною кредиторкою

Суть ситуації

- Покупець вам **перерахував аванс**.
- У вас як у постачальника за **правилом першої події** виникло **податкове зобов'язання з ПДВ**.
- **Постачання не відбулося**, строк позовної давності **сплив**.

Податкові наслідки

- **Коригування ПДВ неможливе**, оскільки сплив строк 1095 днів для складання РК (пп. 192.1 ПК).
- Відкоригувати податкові зобов'язання **не можна ні через РК, ні іншим шляхом**. Податківці не дають чіткої відповіді, а скеровують отримати ІПК (ЗІР, категорія 101.15

<https://zir.tax.gov.ua/main/bz/view/?src=ques&id=29384>

Питання

Чи має право постачальник/покупець відкоригувати податкові зобов'язання/кредит у разі списання кредиторської/дебіторської заборгованості за отриманою/перерахованою попередньою (авансовою) оплатою за товари/послуги, якщо термін позовної давності минув, але товари/послуги так і не були поставлені?

Відповідь

Коротка та повна відповіді ідентичні.

Дане питання потребує детального вивчення документів (матеріалів), які стосуються зазначених операцій. Для отримання індивідуальної податкової консультації пропонуємо Вам звернутись до контролюючих органів з детальним описом ситуації в письмовій формі відповідно до ст. 52 Податкового кодексу України.

Бухгалтерський облік

списання

К-т 717 — списується вся сума грошової кредиторки з ПДВ.

Д-т 949 — закривається «авансовий» субрахунок 643.

Приклад 4

Підприємство списує безнадійну кредиторську заборгованість за непоставлені товари на суму 48 000 грн з ПДВ.

№ з/п	Зміст господарської операції	Бухгалтерський облік		Сума, грн
		Д-т	К-т	
1	Отримали попередню оплату за товари	311	681	48 000
2	Відобразили суму податкового зобов'язання з ПДВ	643	641/ пдв	8 000
3	Списали кредиторську заборгованість через сплив строку позовної давності	681	717	48 000
4	Списали авансовий ПДВ	949	643	8 000

Дякую за увагу!

Безнадійна заборгованість: як обліковувати списання після 4 вересня

НА ЧАСІ 20 ЧЕРВНЯ 2025 РОКУ | 3 ХВИЛИНИ ЧИТАТИ

Із 4 вересня 2025 року поновиться відлік строку позовної давності, тож він почне спливати. Доведеться списувати безнадійну дебіторську і кредиторську заборгованість. Які проведення зробити в бухобліку та як оподаткувати, розглянемо у консультації

Олена Сердюк

провідний експерт з податкового обліку Експертус Головбух, кандидат економічних наук, Київ

<https://gb.expertus.com.ua/consultations/47956>

